

Трудова миграция

Септември, 2018 г.

В периода 01.09-08.09.2018 г. беше проведено проучване, представително за населението на страната на възраст от 18 до 64 г. Възложителят на проучването е фондация „Фридрих Еберт“. Изпълнител на изследването е Агенцията за социални, политически и маркетингови проучвания „СОВА 5“ АД, търговска марка СОВА ХАРИС™.

Целевата група се състои от български граждани в работоспособна възраст, които нямат заболявания, непозволяващи трудова дейност.

Използван е модел на двустепенна гнездова извадка, при която на първа степен са подбрани 200 гнезда на територията на цялата страната, с вероятност, пропорционална на обема им, а на втора степен чрез зададен стартов адрес и стъпка от всяко гнездо са обходени толкова домакинства, колкото са необходими за достигането на 5 подходящи респондента в гнездо. От всяко домакинство е интервюиран само един подходящ респондент, отговарящ на следните критерии:

- Лице на възраст 18-64 години;
- Лице, което няма заболяване, непозволяващо трудова дейност.

Достигнатият обем на извадката е 1000 подходящи респонденти, отговарящи на по-горе посочените критерии. Посетени са 1194 домакинства, в които е интервюиран по един респондент от домакинство.

Предварителната стратификация на базата данни, от които се формира извадката, е по признака местоживееене, което гарантира пропорционално представяне на всички региони в страната.

При тази методика максималната случайна грешка на извадката при 95% гаранционна вероятност е $\pm 3,10\%$ за 50% относителен дял.

Разпределението на интервюираните лица по възраст (**първи критерий при определянето на целевата група, Таблица 1**) е както следва:

Таблица 1: НА ВЪЗРАСТ ОТ 18 ДО 64 ГОДИНИ ВКЛЮЧИТЕЛНО ЛИ СТЕ?

Отговор	Брой	Процент
Да	1015	85,0
Не	179	15,0
Total	1194	100,0

След прилагане и на втория критерий - **лице, което няма заболяване, непозволяващо трудова дейност (Таблица 2)**, получаваме обем от 1000 интервюирани лица, отговарящ на критериите на проучването.

Таблица 2: ИМАТЕ ЛИ ЗАБОЛЯВАНЕ, КОЕТО ДА НЕ ВИ ПОЗВОЛЯВА ТРУДОВА ДЕЙНОСТ?

Отговор	Брой	Процент
Да	15	1,5
Не	1000	98,5
Total	1015	100,0

Характеристики на изследваната група

Възраст

По отношение на възрастта, извадката е балансирана и имитира генералната съвкупност - населението на страната от 18 до 64 години (в рамките на статистическата грешка, цитирана по-горе) – Таблица 3.

Таблица 3

Възрастова група	Процент в извадката	Процент в генералната съвкупност
18-30	25,0	25,7
31-40	21,8	22,3
41-50	22,3	21,0
51-64	30,9	30,7
Total	100,0	100,0

Семейно положение и деца

Приблизително 53% от изследваните лица живеят с партньор, с който са сключили брак, 17% живеят в съжителство, 19% са несемейните, разведените са 7%, а 4% са вдовец или вдовица. В Таблица 4 е представено разпределението на семейното положение на изследваните лица спрямо тяхната възрастова група. Вижда се, че повече от 69% от женените/омъжените са на възраст от 41 до 64 години, докато 70% от обвързаните, живеещи без брак, са на възраст от 18 до 40 години, което кореспондира със съвременните тенденции и нагласи по отношение на брака и съвместното съжителство.

Таблица 4, Row %

Какво е семейното Ви положение?	Възрастова група			
	18-30	31-40	41-50	51-64
Женен/ Омъжена	7,9%	22,9%	30,4%	38,8%
Обвързан, обвързана/ живееете в съжителство без брак	33,3%	36,4%	18,2%	12,1%
Разведен/ Разведена	4,2%	8,3%	31,9%	55,6%
Вдовец/ Вдовица	-	-	5,1%	94,9%
Несемеен/ несемейна	79,4%	15,9%	2,6%	2,1%
ОБЩО	25,1%	21,8%	22,2%	30,9%

74% от изследваните лица имат деца, като 45% от тях имат едно дете, 53% от тях имат две деца, а 2% имат 3 и повече деца.

По отношение на грижите, които интервюираните полагат за членовете на своите семейства, 41% от тях отговарят, че се грижат за неучащи или учащи деца, 12% се грижат за студенти, 5% - за пенсионери по болест и 2% се грижат за пенсионирани поради възраст лица.

Завършено образование и квалификация

30% от интервюираните лица заявяват, че имат завършено висше образование, 59% - средно, 11% - основно и по-ниско от основното образование. 36% споделят, че притежават професионална квалификация.

Основни източници на доход в домакинството

Основният източник на доход за 83% от изследваните лица е доходът от трудова дейност в България; 5,2% имат доходи и от трудова дейност без трудов договор; 4,5% получават и помощи за отглеждане на дете; 3% получават помощи от социални плащания; 3% имат доходи от дивиденди, наеми, ренти и др.

Владеене на чужди езици

Приблизително 22% от изследваните лица заявяват, че владеят свободно чужд език. Това са 26% от мъжете, 17% от жените; 29% от висшистите и 29% от хората на възраст от 18 до 30 години. Данните са представени в Таблица 5.

Таблица 5, Row %

		Говорите ли свободно чужд език?	
		Да	Не
Пол	Мъж	26,1%	73,9%
	Жена	17,3%	82,7%
Какво образование имате?	Висше	27,1%	72,9%
	Средно	20,6%	79,4%
	Основно и по-ниско	14,8%	85,2%
На каква възраст сте?	18-30	28,8%	71,2%
	31-40	22,0%	78,0%
	41-50	24,2%	75,8%
	51-64	13,9%	86,1%
ОБЩО		21,7%	78,3%

Нагласи към мерките за привличане на работници от трети страни в България

По отношение на мерките за привличане на работници от трети страни в България, 77% от изследваните лица декларират, че не одобряват тези мерки, срещу 23% одобрение. Неодобрението си заявяват 76% от мъжете и 78% от жените, 78% от неработещите, 68% от пенсионерите, 74% от работещите в държавни предприятия, 78% от работещите в частния сектор, 82% от работещите в собствена фирма. В Таблица 6 е отразен профилът на изследваната целева група по отношение на нагласите към мерките за привличане на работници от трети страни в България.

Таблица 6, Row %

		Одобрявате ли мерките за привличане на работници от трети страни в България?	
		Да	Не
Пол	Мъж	24,3%	75,7%
	Жена	22,0%	78,0%
Какво образование имате?	Висше	22,4%	77,6%
	Средно	21,3%	78,7%
	Основно и по-ниско	33,6%	66,4%
На каква възраст сте?	18-30	25,3%	74,7%
	31-40	22,0%	78,0%
	41-50	26,1%	73,9%
	51-64	20,1%	79,9%
Месторабота	Не работи	21,8%	78,2%
	Пенсионер	32,1%	67,9%
	Работи в държавно предприятие	26,4%	73,6%
	Работи в частна фирма	22,5%	77,5%
	Работи в собствена фирма	18,5%	81,5%
Местоживеене	Работи друго	26,3%	73,7%
	Село	20,9%	79,1%
	Град	24,2%	75,8%
	Областен град	22,4%	77,6%
	София	26,3%	73,7%
ОБЩО		23,1%	76,9%

Опит и нагласи за работа в чужбина

15% от интервюираните лица декларират, че имат над 6 месеца опит от работа в чужбина. Интересно е да се отбележи, че 54% от имащите опит от работа в чужбина, обмислят отново да си потърсят работа извън границите на България.

Таблица 7, Row %

Имате ли опит от работа в чужбина над 6 месеца?	Обмисляте ли временно или трайно да си потърсите работа в чужбина?	
	Да	Не
Да	54,1%	45,9%
Не	17,3%	82,7%
ОБЩО	22,8%	77,2%

На въпроса „**ОБМИСЛЯТЕ ЛИ ВРЕМЕННО ИЛИ ТРАЙНО ДА СИ ПОТЪРСИТЕ РАБОТА В ЧУЖБИНА?**“ 23% от изследваните лица отговарят положително, а 77% посочват отрицателен отговор.

Нагласа да си потърсят работа в чужбина заявяват 30% от мъжете, 30% от хората с основно по-ниско образование, 33% от лицата на възраст от 18 до 30 години и 36% от неработещите. Разпределението е представено в Таблица 8.

Таблица 8, Row %

		Обмисляте ли временно или трайно да си потърсите работа в чужбина?	
		Да	Не
Пол	Мъж	29,5%	70,5%
	Жена	16,3%	83,7%
Какво образование имате?	Висше	18,3%	81,7%
	Средно	24,1%	75,9%
	Основно и по-ниско	30,6%	69,4%
На каква възраст сте?	18-30	32,8%	67,2%
	31-40	25,7%	74,3%
	41-50	20,6%	79,4%
	51-64	14,6%	85,4%
Месторабота	Не работи	35,9%	64,1%
	Пенсионер	3,6%	96,4%
	Работи в държавно предприятие	17,1%	82,9%
	Работи в частна фирма	22,7%	77,3%
	Работи в собствена фирма	9,1%	90,9%
	Работи друго	26,3%	73,7%
Местоживеене	Село	21,5%	78,5%
	Град	20,0%	80,0%
	Областен град	25,5%	74,5%
	София	25,1%	74,9%
ОБЩО		22,9%	77,1%

МОТИВАЦИЯ ЗА РАБОТА В ЧУЖБИНА

В този раздел са изследвани нагласите на лицата, заявили намерение да си потърсят временно или трайно работа в чужбина. Техният абсолютен брой в извадката е 229 лица.

Данните сочат, че по отношение на пола, 64% от имащите намерение да потърсят работа в чужбина, са мъже. По отношение на образованието - 62% от тях са със средно образование. 60% от възнамеряващите да си потърсят работа в чужбина са на възраст от 18 до 40 години, а приблизително 80% са хора, живеещи извън столицата. Профилът е представен в Таблица 9.

Таблица 9, Column %

		Профил на лицата с нагласа за работа в чужбина
ПОЛ	Мъж	64,2%
	Жена	35,8%
КАКВО ОБРАЗОВАНИЕ ИМАТЕ?	Висше	23,6%
	Средно	62,0%
	Основно и по-ниско	14,4%
НА КАКВА ВЪЗРАСТ СТЕ?	18-30	35,8%
	31-40	24,5%
	41-50	20,1%
	51-64	19,7%
МЕСТОРАБОТА	Не работи	26,6%
	Пенсионер	0,4%
	Работи в държавно предприятие	10,5%
	Работи в частна фирма	58,1%
	Работи в собствена фирма	2,2%
	Работи друго	2,2%
МЕСТОЖИВЕЕНЕ	Село	26,2%
	Град	22,7%
	Областен град	31,9%
	София	19,2%
ОБЩО		100,0%

Нагласи за търсене на работа в чужбина

Основните причини, които мотивират хората от изследваната целева група да си потърсят работа в чужбина са:

- По-високо заплащане (95%);
- По-добра социална система (50%);
- По-добро здравеопазване (40%);
- По-добри възможности за развитие на компетенциите (29%);
- По-добри възможности за кариера (19%);
- По-добри правозащита и правораздаване (14%);
- По-добро образование (9%);
- Събиране с други членове на семейството (9%).

30% от лицата от разглежданата целева група посочват, че ако си намерят работа в чужбина, първо ще опитат и след това ще решат за какъв период от време да останат на работа в чужбина. Това декларират 35% от жените, 39% от висшистите, 30% от хората със средно образование, 40% от хората на възраст 18-30 години, 46% от работещите в държавно предприятие. Не малък дял - около 1/4 - заявяват, че планират да останат на работа в чужбина за период до 5 години; приблизително 1/5 възнамеряват да останат за период от 5 до 10 години; 10% - над 10 години; 6% - до пенсионирането си, а 2% смятат да останат завинаги. 6% не могат да преценят.

В Таблица 10 представени демографските характеристики на изследваната целева група относно периода, за който хората планират да останат на работа в чужбина.

Таблица 10, Row %

Ако сега Ви се отвори възможност за постоянна работа в чужбина - за какъв период бихте планирали да работите там?								
		Първо ще опитам, след това ще реша	До 5 год.	5-10 год.	Над 10 год.	До пенсио- нирането ми	Зави- наги	Не мога да преценя
ПОЛ	Мъж	27,2	26,5	22,4	11,6	6,8	1,4	4,1
	Жена	35,4	19,5	20,7	7,3	4,9	3,7	8,5
КАКВО ОБРАЗОВАНИЕ ИМАТЕ?	Висше	38,9	22,2	11,1	13,0	1,9	3,7	9,3
	Средно	29,6	25,4	25,4	9,2	7,0	1,4	2,1
	Основно и по-ниско	18,2	21,2	24,2	9,1	9,1	3,0	15,2
НА КАКВА ВЪЗРАСТ СТЕ?	18-30	40,2	14,6	18,3	11,0	6,1	3,7	6,1
	31-40	21,4	32,1	21,4	8,9	5,4	1,8	8,9
	41-50	21,7	32,6	19,6	10,9	10,9		4,3
	51-64	31,1	22,2	31,1	8,9	2,2	2,2	2,2
МЕСТОРАБОТА	Не работи	29,5	18,0	21,3	8,2	6,6	6,6	9,8
	Пенсионер	-	100,0	-	-	-	-	-
	Работи в държавно предприятие	45,8	25,0	20,8	4,2	4,2	-	-
	Работи в частна фирма	29,3	24,1	22,6	12,0	6,8	0,8	4,5
	Работи в собствена фирма	20,0	40,0	20,0	20,0	-	-	-
	Работи друго	-	60,0	20,0	-	-	-	20,0
МЕСТОЖИВЕЕНЕ	Село	30,0	26,7	16,7	15,0	6,7		5,0
	Град	32,7	19,2	25,0	7,7	9,6	1,9	3,8
	Областен град	34,2	19,2	16,4	9,6	5,5	5,5	9,6
	София	20,5	34,1	34,1	6,8	2,3	-	2,3
ОБЩО		30,1	24,0	21,8	10,0	6,1	2,2	5,7

По отношение на типа работа в чужбина, 71% от интервюираната целева група декларират, че предпочитат постоянна работа. Сезонна, но повтаряща се всяка година работа предпочитат 14% от хората, 9% нямат предпочитания, а 6% биха предпочели сезонна работа със срок до една година.

Болшинството от хората от целевата група – 65% - заявяват, че ако започнат работа в чужбина, ще имат за цел по-бързо да вземат семействата си при себе си. Не е за пренебрегване фактът, че 74% от хората, които възнамеряват да останат на работа в чужбина повече от 10 години и 60% от тези, които възнамеряват да останат завинаги в чужбина, имат за цел да вземат и семействата си (Таблица 11).

Таблица 11, Row %

		Ако започнете работа в чужбина - ще имате ли за цел бързо да вземете със себе си семейството си?	
		Да	Не
Ако сега ви се отвори възможност за постоянна работа в чужбина - за какъв период бихте планирали да работите там?	Първо ще опитам, след това ще реша	65,2%	34,8%
	До 5 години	64,2%	35,8%
	5-10 години	63,3%	36,7%
	Над 10 години	73,9%	26,1%
	До пенсионирането ми	50,0%	50,0%
	Завинаги	60,0%	40,0%
	Не мога да преценя	69,2%	30,8%
ОБЩО		64,6%	35,4%

На въпроса „**Готов/а ли сте да заминете на работа в чужбина без предварително да подпишете трудов договор и да имате гаранции за условията на труд и живот?**“ 66% от изследваните лица отговарят отрицателно.

34% заявяват, че са готови да заминат на работа в чужбина без да имат предварително подписан трудов договор и гаранции за условия на живот и труд. Това са 55% от хората с основно образование, 48% от неработещите и 43% от живеещите в селата (Таблица 12).

Таблица 12, Row %

		Готов/а ли сте да замените на работа в чужбина без предварително да подпишете трудов договор и да имате гаранции за условията на труд и живот?	
		Да	Не
Пол	Мъж	36,1%	63,9%
	Жена	31,7%	68,3%
Какво образование имате?	Висше	18,5%	81,5%
	Средно	35,9%	64,1%
	Основно и по-ниско	54,5%	45,5%
На каква възраст сте?	18-30	37,8%	62,2%
	31-40	33,9%	66,1%
	41-50	30,4%	69,6%
	51-64	33,3%	66,7%
Месторабота	Не работи	47,5%	52,5%
	Пенсионер		100,0%
	Работи в държавно предприятие	25,0%	75,0%
	Работи в частна фирма	31,6%	68,4%
	Работи в собствена фирма	20,0%	80,0%
	Работи друго	20,0%	80,0%
Местоживееене	Село	43,3%	56,7%
	Град	38,5%	61,5%
	Областен град	32,9%	67,1%
	София	20,5%	79,5%
ОБЩО		34,5%	65,5%

Преди да приемат работа в чужбина, 81% от хората биха се посъветвали с роднини и приятели, 59% биха взели съвет и от специализирана фирма, 39% - и от Агенцията по заетостта, а 28% биха потърсили и в Интернет.

По отношение на избора на държава, в която биха потърсили работа, значителен дял - 85% - биха потърсили работа в държава от ЕС. Едва 1% биха предпочели държава извън ЕС. 10% нямат предпочитания, а 5% не са решили.

34% от лицата в изследваната целева група говорят езика на страната, в която биха потърсили работа. В същото време две трети (66%) от тях биха потърсили работа, без да знаят езика.

42% от хората владеят говоримо английски език, 21% - немски, 5% - турски, 3% - руски. Значим е делът на хората (36%), които не владеят говоримо никакъв език.

Мотиви и нагласи за връщане или оставане в България

Сред посочените причини да се върнат в България с най-висок дял е необходимостта и ангажимента да се грижат за близък (40% от изследваните лица). Малко над една трета -36% - посочват спокойния живот, 21% - по-доброто качество на живот в България, 18% - възможността за започване на собствен бизнес в България. 22% от хората заявяват, че не биха се върнали в България, от тях 44% са хора на възраст от 18 до 30 години, още 30% са на възраст между 31 и 40 години; 72% са мъже; 62% са със средно образование. 11% не могат да преценят каква би била причината да се върнат в България.

Според 38% от хората в изследваната целева група, те биха се мотивирали да не търсят работа в чужбина, ако получават заплата между 1001 и 2000 лева, 36% - заплата между 2001 и 3000 лева, 14% - до 1000 лева, 10% над 3001 лева. Нищожен е делът (1%) на хората, които заявяват, че няма заплата, която да ги мотивира да не търсят работа в чужбина. Интересно е да се отбележи, че 56% от висшистите биха се мотивирали да не търсят работа зад граница, ако получават заплата между 2001 и 3000 лева на месец; на същото мнение са и 54% от столичани. Получаването на заплата между 1001 и 2000 лева би мотивирало 41% от хората със средно образование да не си търсят работа в чужбина. 47% от хората на възраст 51-64 години и 43% от тези на възраст 41-50 години биха се мотивирали да не си търсят работа в чужбина, ако получават заплата между 1001 и 2000 лева. Така заплата би мотивирала и 43% от хората в селата и 36% от младите хора на възраст между 18 и 30 години.

На въпроса „**Какво би Ви задържало в България?**“ изследваните лица поставят на първо място повишаването на доходите в страната - 90%.

Сред посочените причини следват роднините и приятелите (70%), по-доброто здравеопазване (34%), природата – 26%, възможността за кариерно развитие – 17%, по-доброто образование – 15%, желанието да работят за страната си - 3%. Едва 2% от хората заявяват, че нищо не би могло да ги задържи в България.

61% от хората от изследваната целева група биха се включили в курсове за допълнителна квалификация или за опресняване на вече придобита квалификация, за да останат в България и да не си търсят работа в чужбина. Това са 64% от мъжете, 56% от жените, 52% от висшистите, 63% от хората със средно образование, 62% от безработните, 67% от жителите на малките градове.

ОСНОВНИ ИЗВОДИ И ЗАКЛЮЧЕНИЯ

В заключение може да се обобщи, че:

- 23% от изследваните лица обмислят временно или трайно да потърсят работа в чужбина;
- 54% от лицата в работоспособна възраст (18-64 години), които нямат заболявания, непозволяващи трудова дейност и които имат опит от работа в чужбина, обмислят отново да си потърсят работа извън границите на България;
- Основните причини, които мотивират хората, обмислящи да си потърсят работа в чужбина са: по-високо заплащане (95%), по-добра социална система (50%), по-добро здравеопазване (40%);
- 32% от хората, обмислящи да си потърсят работа в чужбина, планират да работят зад граница 5 и повече години;
- 65% от хората, обмислящи да си потърсят работа в чужбина, заявяват, че ако започнат работа в чужбина, ще имат за цел по-бързо да вземат семействата си при себе си. Не е за пренебрегване, че 74% от хората, които възнамеряват да останат на работа в чужбина повече от 10 години и 60% от тези, които възнамеряват да останат завинаги в чужбина, имат за цел да вземат и семействата си;
- 85% от възнамеряващите да си потърсят работа в чужбина, биха потърсили работа в държава от ЕС;
- 71% от възнамеряващите да си потърсят работа в чужбина декларират, че предпочитат постоянна работа в чужбина;
- 40% от изследваните лица, възнамеряващи да си потърсят работа в чужбина, посочват, че биха се върнали в България за да се грижат за близък;
- 74% от възнамеряващите да си потърсят работа в чужбина декларират, че заплата между 1001 и 3000 лева би ги мотивирало да не търсят работа в чужбина;

- 90% от изследваните лица, възнамеряващи да си потърсят работа в чужбина, посочват, че повишаването на доходите у нас би ги задържало в България.

Според данни на НСИ към 31.12.2017 г., генералната съвкупност на населението на България на възраст 18-64 години е 4 375 931 души. Съгласно данните от реализираното представително за тази целева група проучване, 23% от тях възнамеряват да си потърсят работа в чужбина, или приблизително 1 006 464 лица.